

## YIRMİ YILDIR GERÇEKLEŞMİYEN BİR TASARI ÇOCUK MAHKEMELERİ KANUNU TASARISI

Dr. Yılmaz GÜNAL

Çocukların ihmal etmeyen milletler istikballerine güvenle bakarlardı. Dünyü ve bugünü, bütün fikir ve san'at kısaca herşeyi ile yarına intikal ettirecek olan zincirin en mükemmel halkasını teşkil eyleyen bu varlık nekadar iyi bir gelişme ve yetişme imkânına sahip kılınırsa, hayatın idamesi fonksiyonu da o derece emin ve mükemmel bir surette başarılmış olur.

Çocuk, sosyal hayattaki rolünün bu kadar açık olmasına rağmen uzun zamanlar, bugünün ileri memleketleri arasında saydığımız yerler de bile, adeta ihmal edilmişti. Buna paralel olarak bu hususta sosyal mevzuatları da büyük boşluk göstermekteydi. Böylece çocuk sadece aile çevresinin terbiyesine bırakılıyordu. Halbuki kendisini koruyacak ailesi olmayan mânen ve müdetteen terk edilmiş çocuklar bir tarafa; modern ailenin çocuklar üzerindeki otoritesinin azalması, ana - babanın dairede, fabrika çalışmasıyla çocuk üzerindeki kontrollerinin azalması, konut dâvasının halledilememesinin yarattığı bozuklukları, sokağın çocuk üzerindeki olumsuz etkileri ve psikolojik, pedagojik ve antropolojik durumlarının nazarı itibare alınmamasından, gidikce artan bir azınlıkta teşkil etse, bile aile çevresi içinde yetişenler bile toplumun arzuladığı nitelikte olamıyordu. Böylece çocuk suçluluğunun, bütün dünya memleketlerinde hızla artışı günün konusu oluyordu. Milletlerarası Kriminoloji Kongreleri gündemlerinde çocuklarla ilgili mevzuat değişmez bir yer işgal ediyordu. Çocuk suçluluğuna karşı açılan çok taraflı mücadelede her Devlet kriminolojinin aydınlattığı yolda, kendi ceza siyasetine uygun tedbirler alıyordu.

Bu yolda alınan tedbirlerin en önemli ve tesirlisi şüphesiz «Çocuk Mahkemeleri»nin kurulması ile olmuştur. Zira kurulan çocuk mahkemesi, ihtisas sahibi yargıçları, özel pelisi, gözeticileri, anket, tahkikat memurları, özel usulü ve yardımcı müesseseleri ile küçük

suçlunun davranışlarını kavriyacak bir yapıda olup, cezanın gayesinden en önemlisi olan, suçluyu tekrar topluma kazandırma fonksiyonunu yapabilecek bir mükemmeliyettir.

Amerikada 1899 da kuruluşundan kısa bir süre sonra, İngiltere, Fransız, Almanya ve hattâ komşumuz balkan ve Arap memleketlerinde görülen «Çocuk Mahkemeleri» nin noksanlığı memleketimizde de duyulmuştur. Adalet Bakanlığı 1945 senesinde hazırlanan bir tasarı ile ilk defa Çocuk mahkemelerini kurmaya teşebbüs etmiştir. Fakat bu tasarı kanunlaşmamıştır. Daha sonra 1952 yılında diğer bir tasarı hazırlanmışsa da o da birincinin akibetine uğramıştır. Son olarak «1965 yılı Ocak ayı içerisinde Başkanlığa sevki düşünülen», «Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Tasarısı» adı altında beş bölüm ve 49 maddeden meydana gelmiş bir kanunun tasarısı hazırlanmıştır. Temennimiz yirmi yıldır devam eden bu hikâyenin iyi bir kuruluşla bağlanması ve gerçekleşmesidir.

Tasarıda her Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde bir Çocuk Mahkemesi kurulması öngörülmüştür. Mahkemeye yargıçlar süreli olarak ve seçim yoluyla getirilmektedirler. Özellikle yargıçların evli, çocuk sahibi, pedagoji, psikiyatri, tip ve sosyal yardım alanlarında çalışmış kimseler olmaları aranmıştır. Bir başkan, iki asıl ve dört yedek üyeden teşekkül eden yargıçlar heyetinin, duruşma sırasında üyelerin ayrı cinsten olmalarına da önem verilmiştir. Görev süreleri ise üç yıldır. ve yeniden seçilme imkânları tanınmıştır. Ayrıca her Çocuk Mahkemesi İçin yeteri kadar Savcı Yardımcısı ve Savcı Adalet Bakanlığı tarafından görevlendirilecektir. Böylece tasarı, Çocuk Mahkemeleri bakımından tartışılan tek veya toplu yargıç sisteminden sonuncusunu tercih etmiştir. Gerçi bu seçimde ihtisas sahibi bir çok kimseleri bir araya toplama ve çocuğu çok cepheli tetkik imkânı varsa da, 1952 de hazırlanan tasarının kabul ettiği tek yargıç sisteminde daha isabet vardı. Şöyleki, Çocuk mahkemelerinin kuruluşundaki gaye, mahkeme - sanık münasebet ve resmiyetini ortadan kaldırıp, onun yerine baba - oğul; ana - evlât münasebet ve samimiyetini tesis etmekten ibarettir. Yargıçların çocuk sahibi kimseler arasında seçilmesindeki maksat birazda bu olduğu kadar, takip edilen yargılama ve usul de hep bu istikamete yönelmektedir. Çocuk karşısında bir kaç kişiden kurulu yargıçlar heyetti görürse onlara karşı yakınlık ve samimiyet gösteremez. Heyetin üzerinde icra edeceği tesir ve korku onu doğru söylemekten, kalbini temamiyle açmaktan meneder. Bu itibarla heyeti teşkil eden üyeler,

ne derece ihtisas sahibi olurlarsa olsunlar, çocuğun ruhuna nüfuz edemez ve netice olarak hakkında yanlış karara varabilirler. Her türlü resmiyetten uzak olarak, çocuğun kendisine yakınlık gösteren, konuşurken usul soran bir yargıca karşı açılması, serbestçe ve herşeyi doğru olarak söylemesi kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca ümit ederizki, İstinaf Mahkemeleri kurulması bahis konusu olduğu zaman kalifiye yargıç bulma sıkıntısı çeken Adalet Bakanlığı, Çocuk Mahkemeleri için yeter sayıda ihtisas sahibi eleman temin edebilir.

Çocuk Mahkemesi, bulunduğu yer ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yer yargı çevresi içinde 18 yaşından büyük olmayan çocukların, hafif hapis, para cezası veya bunlardan her ikisini gerektiren suçlar dışında genel hükümlere göre ağır ceza ve asliye ceza mahkemesinin görevlerine giren davalara bakarlar. Ayrıca bulunduğu yerdeki asliye mahkemesinin yargı çevresi içinde işlenen ve genel hükümler gereğince asliye ve sulh mahkemelerinin görevlerine giren suçlara bakar. Bunun dışında kücüğün işlemiş olduğu, asliye ve sulh mahkemelerinin görevleri arasına giren suçlar normal mahkemelerde yargılanacak anlamı tasarıdan çıkmaktadır. Gerçi bunu 1952 de hazırlanan tasarı daha açıklıkla ve şu şekilde belirtmekte idi: «... Çocuk Mahkemelerinin bulunduğu merkezlere uzak bölgelerde çocuklar, işledikleri kabahat nevinden suçlar için bu mahkemelere gönderilmeyip mahallî sulh hâkiminin huzuruna sevk olunurlar» demektedir. Yeni tasarıda bu hususun daha açıklık kazanması faydalı olur.

Suçlu çocuklar hakkında tedbirler ve ceza uygulanmaktadır. Eğer suçu işlediği zaman 12 yaşını bitirmemiş ise takibat yapılmayıp ceza verilmemekte, tedbirle yetinilmektedir. Diğer 18 yaşını ikmal edenlere ise ceza verilmekte gerektiğinde tedbirle yetinilmektedir. Ayrıca suç işlememekle beraber, ahlâki bozulmuş veya bozulma tehlikesine maruz veya terkedilmiş veya cemiyet intibak edememiş veya gidişat ve eğilimleri itibariyle tehlike arzeden yahut vahim bir itaatsızlıkta bulunan çocuklar hakkında da icabında tedbir alınmaktadır.

Çocukların işlemiş oldukları suçlardan dolayı şahsî dava açılmıyacağı gibi, müdahil olarakta suçtan zarar gören davaya katılmıyacaktır. Ayrıca duruşmada esas, gizlilik esas alınmıştır. Duruşmada başkanın izni ile çocuğun velisi, vasisi veya çocukları koruma kurumlarının ve derneklerinin temsilcileri hazır bulunabilir.

Ayrıca iki seneden daha az hüriyeti bağlayıcı cezalardan mahkûm olanların cezalarının şartlı ertelenmesi kabul edilmiştir. Üç yıllık

bir deneme devresinde belirtilen şartlara uyduğu takdirde, hiç mahkûm olmamış duruma gelmektedir.

Cezalar ise islâh evlerinde veya büyüklere mahsus ceza evlerinin özel kısımlarında çektirilecektir. Eğer bugünkü gibi büyüklere mahsus ceza evlerinin özel kısımlarında çektirilecekse çocuk mahkemelerinin pratik faydası çok az olacaktır. Islâh evleri ihtiyaca kâfi gelmeyecek neticede bugünkü sisteme dönülecektir.

Duruşmalar ise, duruşma salonlarının teminine kadar, genel mahkeme salonlarında yapılır denmektedir. Hiç olmazsa bir zamanlar İngilterede yapıldığı gibi, mahkemelerin normal mesailerinden evvel veya sonra bu yargılamaların yapılmasına dair bir hüküm konsa, bu geçiş devresinde de Çocuk Mahkemelerinden pratik bir fayda sağlansa uygun olurdu.

Tasarı her bakımdan bir mükemmeliyet arzetmemektedir. Zaten böyle bir iddiası da yoktur. Müesseseyi tanıtmaya ve yerleştirme yolunda atılan ilk adımlar bundan daha kuvvetli olamazlar. Çocuk suçluluğu ile mücadele savaşında, atılan ileri adımları diğerlerini takip etmesi, halk kitlesinin ve özel teşebbüslerin kısaca toplumun her ferdinin gayretiyle mümkün olacaktır. Şurasını da belirtmek lâzımdır ki, bu işte en ağır yük yine Devletin omuzlarına yüklenecektir. Çocuk Mahkemelerinin başarısı, tesislerinin, yardımcı müesseselerinin başarısı ile mümkündür. Bunlarda tasarruf ve ihmâl Çocuk Mahkemelerinden beklenen faydayı en az hadde indirebilir. Aksi takdirde, bizde de Çocuk Mahkemeleri var diyebiliriz. Fakat çocuk suçluluğu savaşından galip çıkamayız.